

**DEVLET VE VAKIF MESLEK YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ**

**Sibel KILIÇ¹⁵
Necla TEKTAŞ **
Tuba PALA*****

ÖZET

Mesleki ve teknik eğitim, yetiştirdiği insan gücünün nitelikleri ile ülkenin endüstriyel ve ekonomik kalkınmasını büyük ölçüde etkileme gücüne sahiptir. Bu eğitimin verilmekte olduğu kurumlardan birisi de meslek yüksekokullarıdır. Büyümekte olan endüstrimizin ihtiyaç duyduğu teknik iş gücünün yetiştirilmesinde ve ülkemizin kalkınmasında oldukça önemli yere sahiptir. Bu nedenle meslek yüksekokullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerimizin geleceğe yönelik bakış açıları, kaygıları ve umut düzeylerinin bilinmesi çok önemlidir. Bu araştırma; Devlet üniversitesi olarak Marmara Üniversitesi ve Vakıf üniversitesi olarak Arel Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojileri Bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve umutsuzluk düzeyine etki eden faktörleri araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın verileri anket uygulaması yapılarak toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde öğrencilerin umutsuzluk düzeylerine etki edebileceği düşünülen değişkenlerden yaş, cinsiyet, hane geliri, okuldaki başarı durumu, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın beraber olup olmaması, annenin sağ olması, babanın sağ olması ve kardeş sayısı, eğitim kurumundan memnuniyet gibi değişkenlerden oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümünde öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini saptamak için Seber (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilen Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin umutsuzluk ölçeğinden elde edilen puanlarına kümeleme analizi uygulanmış ve kümeleme analizi sonucunda iyimserler ve kötümserler olmak üzere iki küme elde edilmiştir. Devlet üniversitesi öğrencilerinin umutsuzluk

¹⁵ Doç.Dr. Marmara Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

**Yrd.Doç.Dr. Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu

*** Öğr.Gör. Düzce Üniversitesi, Gölşaka Meslek Yüksekokulu

düzeyleri, vakıf üniversitesi öğrencilerinden daha yüksek bulunmuş ve kötümserler kümesinde yer almıştır. Umutsuzluk düzeyine etki eden değişkenleri belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi ve varyans analizleri yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda anne-babanın beraber olması, gelir durumu ve eğitim kurumundan memnuniyet değişkenlerinin umutsuzluk düzeylerine etki eden değişkenler olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Umutsuzluk ölçeği (Beck), meslek yüksekokulu, bağımsız gruplar t testi, varyans analizi, kümeleme analizi

COMPARISON OF STATE AND FOUNDATION VOCATIONAL HIGH SCHOOL HOPELESSNESS LEVEL AND DETERMINATION OF THE PREDICTORS OF HOPELESSNESS LEVEL

ABSTRACT

Occupational and technical education has a significant impact on industrial and economic development of a country due to the qualifications of the manpower it creates. A channel such an education is offered is vocational schools. These schools play a critical role in training the technical manpower in a developing country with a flourishing industry such as ours. This makes determination of vocational school's students' outlook on future, their concerns and levels of hopelessness even more important. This research was conducted to investigate the level of hopelessness and the factors that influence such a level in students studying in Computer Technologies departments of Marmara University as the state university and Arel University Vocational School as the foundation university. The data of the research were acquired by survey method. The survey form used in the research was composed of two sections. The first section contains variables that are considered to have effect on the level of hopelessness in students such as age, gender, household income, the success rate in school, the education level of parents, whether parents live together, whether the mother or the father is alive, the number of siblings and satisfaction from the school they attend. In the second part of the survey, Beck Hopelessness Scale, translated into Turkish by Seber (1991), was used to determine the level of despair of the students. Using the scores obtained from the hopelessness scale of students, two clusters are created as optimists and pessimists by applying cluster analysis. As a result, state school students are classified as pessimists because of the lower score they achieved in the hopelessness analysis when compared to the students in the foundation university. To be able to identify the factors

affecting the level of despair, an independent samples t-test and variant analysis are conducted. As a consequence, the variables affecting the level of hopelessness in students were identified as whether parents are still together, the level of income and the level of satisfaction with the university they attend.

Key Words: Hopelessness scale (Beck), vocational school, independent t test, variance analysis, Cluster analysis

GİRİŞ

Yükseköğretim kanununda belirtildiği gibi Meslek Yüksekokulları bir “Yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmaktadır. YÖK kanununda da belirtildiği üzere Meslek Yüksekokullarının toplumsal, ulusal ve eğitimsel sorumlulukları bulunmaktadır (YÖK, 2006a). Yükseköğretim Kanunu’na göre; Meslek yüksekokulları belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyılık eğitim-öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumu statüsündedir.

Yükseköğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Yükseköğretimin amacı (ve görevi), ülkenin bilim politikasına, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerdeki insan gücü gereksinimine göre öğrencileri, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, alınan sonuçları gösteren ve bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayan her türlü yayını yapmaktır (Güvenç, 2008 s.16).

Günümüzde meslek yüksekokulları çeşitli iş kollarına nitelikli insan gücü yetiştiren yükseköğretim kurumlarıdır. Günümüzde tüm dünyada yaşanmakta olan küresel rekabette ülkemiz açısından sıklıkla dile getirilen sorunlardan birisi de mesleki alanda iyi eğitilmiş, kalifiye işgücü ihtiyacıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin endüstri ve hizmet sektörlerindeki en önemli sorunlarından biri, nitelikli “ara insan gücü” eksikliğidir. Ara insan gücü, işçi ile mühendis, yönetici ve idari personel arasında yer alan kademedir. Bu kademenin istihdamı ile sanayi ve hizmet sektörlerinde verim ve kalitenin artacağı muhakkaktır. Kalkınmakta olan ülkelerde, yetişmiş insan gücü yanında ara elemanlara da ihtiyaç duyulmakta olup, ülkemizde bu görevi Meslek Yüksekokulları üstlenmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan ülkemizin küresel rekabette yerini almasında Meslek Yüksekokullarına önemli görevler düşmektedir. (www.4myomt.ktu.edu.tr)

Bu nedenle Meslek Yüksekokulları öğrencilerinin her açıdan nitelikli yetiştirilmesi, modern eğitim anlayışı ve donanımlarıyla donatılması, geleceğin sağlıklı bir biçimde kurulmasında önem arz etmektedir. Bu açıdan

değerlendirildiğinde, ülkenin endüstriyel ve ekonomik kalkınmasında önemli yere sahip olan Meslek Yüksekokulları öğrencilerinin sorunlarının belirlenmesi, sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin tespit edilmesi ve en aza indirilmesi önemlidir.

Teknoloji alanındaki büyük ve hızlı gelişim, çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu problemlerin başında ise bilgisayar bölümleri dışındaki bölümlerden mezun olan, olacak ya da bilgisayar konusunda kendini geliştirmiş kişiler Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojileri bölümünden mezunlarının istihdam edilmesinde sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Bu bölümden mezun olan öğrencilerin iş bulabilme endişeleri onların hayata bakış açılarında olumsuz düşüncelerine, umutsuzluk düzeylerinin artmasına neden olmaktadır.

Umutsuzluk

Umutsuzluk, literatürde genellikle öğrenilmiş çaresizlik kavramı ile birlikte ele alınmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik, bireyin tepki ve davranışlarının sonuca ulaşmada boşuna olduğu ve isteklerini gerçekleştirilmede çabalarının başarısız olması nedeniyle bireyin kaygılanması ve korku yaşaması ve bu nedenle de sonucu kontrol etmek için motivasyonunda düşüş görülmesi demektir (Güler,2005: 383). Minkof ve arkadaşlarının çalışmasına göre de intihar girişiminde bulunan hastaların, genellikle intiharı çaresizlik veya umutsuzluk durumuna bir çıkış yolu olarak gördüklerini saptamışlardır (Akt. Durak, 1994: 2).

Umutsuzluğun ölçümü konusunda yoğun çalışma yapan Beck, umutsuzluk ve intihar arasında bir ilişki bulmuştur. Beck, umutsuzluğu, kişilerin objektif ve gerçekçi bir nedeni olmadığı halde, deneyimlerine yanlış anlamların yüklemesi, amacına ulaşmak için çaba sarf etmediği halde bunlardan negatif sonuçlar beklenmesi ve bunun sonucu olarak gelecek hakkında olumsuz beklentileri olan, daha genel anlamıyla geleceğe kötümser tutumlarının olması şeklinde tanımlamıştır (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994: 311; Cheavens ve ark. 2006: 138; Abbey, 2006: 174).

Normallik kavramında savunulan görüşlerden biri, kişinin kendini iyi hissetmesi ölçüsüdür. Kendini iyi hissetmek kavramı, yalnızca yaşamı sürdürmenin değil, potansiyel ve isteklerin gerçekleştirilmesini de kapsamaktadır. Kişinin gelişmesini engelleyici nitelikteki davranış normal dışı sayılır (Geçtan, 2003: 12). Bu bağlamda umutsuzluk duygu da, kişinin geleceğe yönelik olumsuz tutum ve davranışlarını içermesi, yaşamını olumsuz yönde

etkilemesi normal dışı davranışlar içerisinde değerlendirilerek, buna etki eden nedenler üzerinde çalışmalar yapılarak incelenmektedir.

Umut ve umutsuzluk karşıt beklentilerdir. Umut gelecekle ilgili bir amacı gerçekleştirmedeki olumlu, umutsuzluk ise olumsuz beklentilerdir (Dilbaz ve Seber, 1993:134). Umut bireyin yaşama gücüdür. Birey umutlu olduğu sürece geleceğe dönük planlar yapar. Umut, bireyin karşılaştığı problemlerine çözüm bulmada bireye güç verir (Konukbay, 2005:14) Umutta gelecekteki amacın gerçekleşmesi düşüncesi hâkim iken umutsuzlukta gerçekleşmeme düşüncesi hâkimdir. Bireyin başarısızlıklarını hiçbir zaman yenemeyeceğine, problemlerini hiçbir zaman çözemeyeceğine inanması, gerçekçi bir nedeni olmadığı halde yaşantılarına yanlış anlamlar yüklemesi ve amacına ulaşmak için çabalamadığı halde bunlardan negatif sonuçlar beklemesi umutsuzluk olarak tanımlanmaktadır (Deniz vd., 2007). Birey yaşamını sürdürmede, sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Sosyal destek eksikliği, bireyin umutsuzluğunu artırabilmektedir (Derebaşı, 1996:2).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaç, Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Bilgisayar Teknolojileri bölümünde eğitim gören öğrencilerin umutsuzluk durumları ve umutsuzluk düzeyine etki eden faktörlerin belirlenmesidir.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni; Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Bilgisayar Teknolojileri bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma evreni; Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu ve Arel Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda Bilgisayar Teknolojileri bölümünde okuyan tüm öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada üniversitede bilgisayar teknolojileri eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk durumlarının devlet veya vakıf üniversitelerinde okumalarına göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle betimsel ve kesitsel istatistik yöntemi uygulanmıştır. Betimsel istatistik yöntemi, bir örneklem üzerinde ya da ulaşılabilen durumlarda evrenin tamamından gözlem yaparak elde edilen verileri kullanarak

araştırmaya katılan bireylerin ya da objelerin özelliklerini betimlemeyi amaçlayan süreçtir (Büyüköztürk, 2002: 5; Kalaycı, 2006:51).Kesitsel araştırmalar, tanımlayıcı özelliklerinin yanı sıra bazı değişkenler arası ilişkilerin de incelenmesinde kullanılan istatistiki bir yöntemdir.

Veri Toplama Yöntemi

Örnekleme yöntemi olarak tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmasına karar verilmiş ve Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu ve Arel Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda Bilgisayar Teknolojileri bölümünde 2010-2011 öğretim dönemi bahar yarıyılında okuyan tüm öğrencilerin internet üzerinden yanıtlamaları istenmiştir. İnternet üzerinden anketi 189 öğrenci yanıtlamıştır. Söz konusu anketler eksik veya yanlış doldurma açısından incelenmiş ve hatalı anketlerin ayıklanması sonucunda toplam 178 kullanılabilir anket elde edilmiş, analizler 178 anket üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde öğrencilerin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Söz konusu sorular yaş, cinsiyet, hane geliri, okuldaki başarı durumu, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın beraber olup olmaması, annenin sağ olması, babanın sağ olması ve kardeş sayısı ile ilgilidir.

Anketin ikinci bölümünde öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini saptamak için Seber (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilen Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin niteliği, ergen ve yetişkinlerde uygulanabilen özelliğiyle, bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini değerlendiren bir ölçektir. Ölçek 11 doğru, 9 yanlış önermeden oluşan toplam 20 maddelik, kendi kendine yanıtlanmakta (Self report)olan bir ölçektir.

Anahtara uyumlu her yanıt için 1 puan, uyumsuz her yanıt için ise 0 puan verilmektedir. Elde edilen aritmetik toplam "Umutsuzluk puanı" olarak kabul edilmiştir. Puanların olası değişkenliği 0 ile 20 arasındadır (Seber ve ark., 1993:141; Öner, 1997: 307). Ölçekten elde edilen yüksek puan umutsuzluğun veya geleceğe yönelik olumsuz beklentilerin düzeyinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Beck Umutsuzluk ölçeği ilk olarak Beck ve arkadaşları (1974) tarafından uygulanmış ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı $\alpha = 0,93$, madde-toplam puan korelasyonlarının 0,39 ile 0,76 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye çevirisi Seber (1991) tarafından yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması ise Seber (1991) ve Durak (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir. Durak (1993) ölçeğin geçerliliğini ve güvenirliliğini belirlemeye yönelik çalışmasında alpha güvenirlik katsayısını $\alpha = 0,85$, madde-test korelasyonlarını tüm örneklem üzerinden incelemiş ve en düşük korelasyon kat sayısını $r = 0,31$, en yüksek korelasyon katsayısını $r = 0,67$ bulmuştur. Seber ve arkadaşları (1993) yaptıkları umutsuzluk ölçeğinin güvenirlik çalışmasında Cronbach alfa katsayısı $\alpha = 0,86$, madde-toplam puan korelasyonlarının 0,07 ile 0,72 arasında değiştiğini, üniversite öğrencilerinde test-tekrar test güvenirliğinin 0,74 olduğunu bulmuşlardır.

Türkçe'ye uyarlaması yapılan çalışmaların geçerlik ve güvenirlikleri yeterli görüldüğü için araştırmacı tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmamıştır. Bireyin geleceğe yönelik karamsarlık derecesini belirlemek amaçlanmaktadır. Sorulara doğru-yanlış şeklinde cevap verilmekte ve negatif beklentileri yansıtmaktadır. Verilen anahtar ile uyum sağlayan her cevap 1 puan olmakta uyum sağlamayan cevaplar ise puan alamamaktadır. Elde edilen toplam puan "umutsuzluk" puanı olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin puan değişim aralığı (ranji) 0-20 arasındadır. Ölçeği oluşturan sorular duygusal motivasyonel ve bilişsel boyutları kapsamaktadır. Ölçek "Gelecek ile İlgili Duygular", "Motivasyon Kaybı", "Gelecek ile İlgili Beklentiler" olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır (Beck ve ark 1974).

Bireylerin kendi kendilerine cevaplandırabilecekleri uygulaması kolay bir ölçektir. Formun başında nasıl yanıtlanacağı ile ilgili bilgi verilmiştir. Bireyden kendisi için uygun gelen ifadeleri "EVET", uygun olmayanları ise "HAYIR" olarak işaretlemesi istenir. Bu tür ölçeklerin sınırlılıklarını bilen araştırmacıların yada uygulayıcıların kullanması uygundur.

Ölçekteki maddelerin 11 tanesinde "evet" seçeneği 9 tanesinde ise "hayır" seçeneği 1 puan alır. 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15, ve 19. sorularda "hayır"; 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, ve 20. sorularda ise "evet" yanıtı için birer puan verilir. Puan oranı 0-20 dir. Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılır.

Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin profili Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrenciler toplam 178 kişidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %60,1 kadın, %39,9'i erkek, %57,9'u 17-20 yaş arasında, %35,4'ü 21-24 yaş arasında ve %6,7'si 24 yaş ve üstü,%97,8'inin annesi sağ ve %94,4'ünün babası sağdır.

Tablo1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bulguları

Üniversite				
Devlet			Vakıf	
Başarı Durumu		Başarı Durumu		
	n	%	n	%
İyi	11	13,6	19	19,6
Orta	34	42,0	44	45,4
Düşük	36	44,4	34	35,1
Üniversiteden Memnuniyet		Üniversiteden Memnuniyet		
	n	%	n	%
Evet	52	64,2	38	39,2
Hayır	29	35,8	59	60,8
Arkadaş İlişkileri		Arkadaş İlişkileri		
	n	%	n	%
Çok İyi	29	35,8	50	51,5
İyi	47	58,0	44	45,4
Yetersiz	5	6,2	3	3,1
Anne-Babanın Beraberlik Durumu		Anne-Babanın Beraberlik Durumu		
	n	%	n	%
Ayrı	9	11,1	9	9,3
Beraber	72	88,9	88	90,7
Kardeş Sayısı		Kardeş Sayısı		
	n	%	n	%
Yok	4	4,9	5	5,2
1	30	37,0	36	37,1
2	24	29,6	30	30,9
3 ve üstü	23	28,4	26	26,8

	Ailenin Gelir Durumu		Ailenin Gelir Durumu	
	n	%	n	%
Çok İyi	1	1,2	7	7,2
İyi	36	44,4	47	48,5
Orta	38	46,9	36	37,1
Düşük	6	7,4	7	7,2
	Annenin Çalışma Durumu		Annenin Çalışma Durumu	
	n	%	n	%
Çalışıyor	18	22,2	21	21,6
Çalışmıyor	63	77,8	76	78,4
	Babanın Çalışma Durumu		Babanın Çalışma Durumu	
	n	%	n	%
Çalışıyor	60	74,1	78	80,4
Çalışmıyor	21	25,9	19	19,6
	Annenin Eğitim Durumu		Annenin Eğitim Durumu	
	n	%	n	%
Okuryazar Değil	2	2,5	6	6,2
Okuryazar	6	7,4	3	3,1
İlköğretim	54	66,7	47	48,5
Lise	16	19,8	35	36,1
Üniversite	3	3,7	6	6,2
	Babanın Eğitim Durumu		Babanın Eğitim Durumu	
	n	%	n	%
Okuryazar Değil	1	1,2	1	1,0
Okuryazar	4	4,9	4	4,1
İlköğretim	45	55,6	37	38,1
Lise	22	27,2	35	36,1
Üniversite	9	11,1	20	20,6

Araştırmanın Bulguları**Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin ve Umutsuzluk Düzeylerine Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi**

Araştırmada öğrencilerin umutsuzluk düzeyine etki eden değişkenlerin araştırılmasında bağımsız grup t testi, varyans analizi ve kümeleme analizi kullanılmıştır.

Tablo2: Devlet ve Vakıf Üniversite Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	s.s.	t_değeri	p
Umutsuzluk Değeri	Devlet	81	6.543	4,832	2,494	0,014*
	Vakıf	97	4,865	3,988		

*p<0,05

Devlet ve Vakıf Üniversite Öğrencilerinin Umutsuzluk puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için gerçekleştirilen t testi analize göre, öğrencilerin umutsuzluk ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür (t= ,922; p<0,05). Tablo 2’de yer alan sonuçlardan Devlet üniversitesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri, Vakıf üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinden 1,678 puan yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen umutsuzluk ortalamalarından öğrencilerin hafif umutsuzluk düzeyinde oldukları anlaşılmaktadır. Araştırmada umutsuzluk ölçeğinden elde edilen puanların yorumlanmasında puan aralıkları 0-3 puan aralığı “normal aralık” (normal range), 4-8 puan aralığı “hafif umutsuzluk” (mild hopelessness), 9-14 puan aralığı “orta düzey umutsuzluk” (moderate hopelessness), 14-20 puan aralığı “yoğun umutsuzluk” (severe hopelessness) biçiminde betimlenmektedir (Ceyhan, 2004: 92).

Öğrencilerin umutsuzluk ölçeğinden elde edilen puanlarına kümeleme analizi (two-step cluster) uygulanmıştır. Kümeleme analizi, bireyleri, işletmeleri, objeleri vb. alt gruplara ya da kümelere ayırma olanağı tanımaktadır. Kümeleme analizi sonucunda iki sınıf elde edilmiştir. Elde edilen birinci kümeye, umutsuzluk puan ortalamaları 3,16 olduğu için iyimserler kümesi; ikinci kümeye umutsuzluk puan ortalamaları 11,45 olduğu için kötümserler kümesi ismi verilmiştir. Elde edilen kümelerin dağılımı aşağıda yer alan Tablo3’de gösterilmiştir.

Tablo3:Kümeleme Analiz Sonucunda Elde Edilen Sınıflar

	n	%	\bar{X}	s.s.
1.Küme (İyimserler)	125	70	3,16	2
2.Küme (Kötümserle)	53	30	11,45	2,98

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğrencilerin yarısından fazlasının iyimserler kümesi içinde yer aldığı görülmektedir. Birinci kümeyi oluşturan iyimserler kümesi 125 kişiyle % 70'lik oranı; ikinci kümeyi oluşturan kötümserler kümesi ise 53 kişiyle %30'luk oranı oluşturmaktadır. İki küme içerisinde alan öğrencilerin devlet ve vakıf üniversitelerine göre dağılımı aşağıda yer alan Tablo4'de verilmiştir.

Tablo4: İyimserler ve Kötümserler Kümesi İçerisinde Yer alan Öğrencilerin Üniversitelere Göre Dağılımı

	Üniversite			
	Devlet		Vakıf	
	n	%	n	%
1.Küme (İyimserler)	49	39,2	76	60,8
2.Küme (Kötümserler)	32	60,4	21	39,6

İyimserler ve kötümserler kümesi içerisinde yer alan öğrencilerin devlet ve vakıf üniversitelerine göre dağılımı incelendiğinde, devlet üniversitesinde okuyan iyimserler kümesinde yer alan öğrencilerle %39,2(49) vakıf üniversitesinde okuyan kötümserler kümesinde yer alan öğrencilerin %39,6(21) oranı aynıdır. Devlet üniversitesinde okuyan öğrencilerin daha kötümser, vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin daha iyimser olduğu söylenebilir. Devlet üniversitesinde öğrencilerin kötümser olmalarının altında yatan nedenlerden biriside bu öğrencilerin mezun olduktan sonra iş bulma endişesi, öğrenim hayatına devam edip edememe durumu ve ön lisans mezunu olarak iyi bir iş bulamama kaygısı, mesleği ile ilgili bilgi eksikliği gibi nedenler sayılabilir.

Tablo 5: Devlet ve Vakıf Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Faktörünün Umutsuzluk Düzeylerine Etkisi

	Cinsiyet	n	\bar{X}	s.s.	t_değeri	p
Devlet Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Erkek	31	6,25	4,98	0,416	0,679*
	Kadın	50	6,72	4,73		
Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Erkek	40	5,45	3,94	-1,214	0,229*
	Kadın	57	4,45	4,01		

*p<0,05

Tablo 5’de yer alan t testi sonuçlarına göre cinsiyetin Devlet ve vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk değerleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 6: Devlet ve Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Okuldaki Başarı Durumlarının Umutsuzluk Düzeylerine Etkisi

	Öğrencilerin Başarı Durumu	n	\bar{X}	ss	F	p
Devlet Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	İyi	11	7,45	5,70	0,48	,620*
	Orta	34	5,97	4,54		
	Düşük	36	6,81	4,90		
Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	İyi	19	6,42	5,00	2,36	,100*
	Orta	44	4,09	3,48		
	Düşük	34	5,00	3,83		

*p<0.05

Tablo 6’dan görüldüğü üzere devlet ve vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin okuldaki başarı durumlarının umutsuzluk düzeyine etkisini belirlemek için gerçekleştirilen varyans analizine göre, başarı durumunun öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri üzerinde istatistiksel bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Tablo 7: Devlet ve Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Maddi Durumlarının Umutsuzluk Düzeylerine Etkisi

	Maddi Durum	n	\bar{X}	ss	F	p
Devlet Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Çok İyi	3	6,67	5,13	0,48	0,697*
	İyi	34	6,32	5,09		
	Orta	38	6,37	4,78		
	Düşük	6	8,83	3,97		
Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Çok İyi	7	3,29	3,3	7,351	0,000*
	İyi	47	3,57	2,97		
	Orta	36	5,94	4,31		
	Düşük	7	9,57	4,35		

*p<0,05

Gerçekleştirilen varyans analizine göre Vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi, gelir durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir (F= 7,351, p<0,05). Tukey testine göre anlamlı farklılığın gelir durumu Çok İyi ile Düşük düzeyde olanlar arasında olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi düştükçe öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Gelir düzeyinin Devlet üniversitesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Tablo 8: Devlet ve Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Eğitim ve Eğitim Kurumundaki Memnuniyetlerinin Umutsuzluk Düzeyine Etkisi

	Memnuniyet	n	\bar{X}	s.s.	t_değeri	p
Devlet Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Memnun	52	5,48	4,52	-2,76	0,00*
	Memnun Değil	29	8,45	4,86		
Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Memnun	38	4,68	4,39	-0,36	0,72*
	Memnun Değil	59	4,98	3,74		

*p<0,05

Tablo 8’de yer alan bağımsız grup t testi sonuçlarına göre, vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin eğitim ve eğitim kurumlarından memnuniyetlerinin umutsuzluk değerleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Devlet üniversitesinde okuyan öğrencilerin eğitim ve eğitim kurumlarından memnuniyetlerinin umutsuzluk düzeylerini anlamlı düzeyde etkilediği saptanmıştır.

Almış oldukları eğitimden memnun olan vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamasının düşük düzeyde ($\bar{X} = 5,48$) almış oldukları eğitimden memnun olmayan devlet üniversitesinde okuyan öğrencilerin ise yüksek düzeyde olduğu görülmüştür ($\bar{X} = 8,45$). Gerçekleştirilen analize göre de farkın istatistiksel düzeyde manidar olduğu görülmüştür ($t = -2,76$, $p < 0,05$).

Tablo 9: Devlet ve Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Anne-Baba Beraber Olmasının Umutsuzluk Düzeyine Etkisi

	Anne-Baba Beraber	n	\bar{X}	s.s.	t_değeri	p
Devlet Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Ayrı	9	11,00	5,92	2,16	0,03*
	Beraber	72	5,99	4,42		
Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Değeri	Ayrı	9	7,56	3,91	3,09	0,002*
	Beraber	88	4,59	3,91		

* $p < 0,05$

Tablo 9’da yer alan bağımsız grup t testi sonuçlarına göre, Devlet üniversitesinde okuyan öğrencilerin anne-baba beraber olmasının umutsuzluk düzeylerini anlamlı düzeyde farklı olduğu görülmüştür. Anne-baba beraber olan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamaları hafif umutsuzluk düzeyinde iken ($\bar{X} = 5,99$) ayrı olan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamaları orta düzey umutsuzluk düzeyinde ($x = 11$) dir. Bağımsız grup t testine göre fark istatistiksel düzeyde manidar olarak bulunmuştur ($t = 2,16$, $p < 0,05$).

Aynı durum vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanlarında da anne-baba beraber olması faktörünün etkili olduğu görülmüştür. Anne-baba ayrı olan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamaları ($\bar{X} = 7,56$) iken beraber olan öğrencilerin umutsuzluk puan

ortalamaları ($\bar{X}=4,59$) dur. Bağımsız grup t testine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,09, p<0,05$).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada devlet ve vakıf üniversitelerinde Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojileri eğitimi alan üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması, öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisi araştırılmıştır. Öğrencilerin devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenimlerine devam etmelerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel anlamda bir farklılık olduğu saptanmıştır. Vakıf üniversitesinde öğrenime devam eden öğrencilerin umutsuzluk puanları daha düşük iken devlet üniversitesine devam eden öğrencilerin puanları daha yüksek çıkmıştır.

Umutsuzluk ölçeğinden elde edilen puanların yorumlanmasında puan aralıkları Ceyhan'ın önerdiği aralıklar baz alınarak değerlendirilmiştir. Bu puan aralıkları ise 0-3 puan aralığı "normal aralık" (normal range), 4-8 puan aralığı "hafif umutsuzluk" (mild hopelessness), 9-14 puan aralığı "orta düzey umutsuzluk" (moderate hopelessness), 14-20 puan aralığı "yoğun umutsuzluk" (severe hopelessness) biçiminde betimlenmektedir (Ceyhan, 2004: 92). Öğrencilerin hafif umutsuzluk derecesinde olması, geleceği ile ilgili karamsar düşüncelerin başladığını, geleceğe yönelik motivasyon sorunlarının olabileceğini göstermektedir.

Öğrencilerin umutsuzluk puanlarını benzerliklerine göre gruplandırmak için uygulanan kümeleme analizi (cluster analysis) sonrasında iki küme elde edilmiştir. Birinci kümeyi oluşturanların öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ortalaması 3,16, ikinci kümenin ortalaması ise 11,45 olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda düşük umutsuzluk düzeylerinden dolayı birinci kümeye iyimserler kümesi, yüksek umutsuzluk düzeyinden dolayı da ikinci kümeye kötümserler kümesi ismi verilmiştir. Beck umutsuzluk ölçeğinden 10 puan ve üzeri puanların klinik uygulamalarda önemli görülmesi nedeniyle (Ceyhan, 2004: 98) dikkate alındığında ikinci kümede yer alan 53 öğrencinin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerin düzeyinin yüksek olduğunu, geleceğe şüpheyle baktıkları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda ikinci kümede yer alan öğrencilerin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerle beraber, kendilerinde değersizlik, çaresizlik, umutsuzluk, kararsızlık ve suçluluk duygularının görülmesi bu konuda yapılan diğer araştırmaların ışığında söylenebilir. Devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin kümelere göre dağılımlarında, Devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerinin % 60,4'ünün, Vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin % 39,6'sının kötümserler kümesi içerisinde olduğu görülmektedir.

Devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin göre cinsiyet ve okuldaki başarı durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. Maddi durum değişkenine göre vakıf

üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin geleceğe yönelik kötümser bir tutum içerisinde oldukları söylenebilir. Bunun nedenleri arasında vakıf üniversitesinde maddi durumları iyi olmayıp burslu olarak öğrenim hayatlarına devam eden öğrencilerle maddi durumu iyi olan öğrencilerin bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim kurumundan duyulan memnuniyet ile umutsuzluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak önemli fark olduğu görülmüştür. Memnun olmayanların umutsuzluk puanı daha yüksektir. Kötümserler kümesi içinde yer alan öğrencilerin olumlu düşünme ve pozitif yaklaşımları iyimserler kümesi içindeki öğrencilere göre daha zordur. Öğrencilerin almış oldukları eğitimden memnun olmamaları onların umutsuzluk düzeylerini arttırmaktadır.

Üniversite bir anlamda öğrencilerin gelecek yaşamını şekillendiren, gelecekte çalışacakları işin alt yapının atıldığı kurumları ifade etmektedir. Kişiler üniversiteden almış olduğu eğitimle yaşamlarına şekil verecek ve ekonomik özgürlüğünü kazanacaktır(Üngüren, 2009;2119).

Öğrencilerin yaşam doyumunu artırmak, eğitimin en önemli hedeflerinden biri olarak ele alınmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda eğitim memnuniyetsizliği öğrencileri gelecekleri hakkında olumsuz düşüncelere ittiği, umutsuzluk düzeylerini attırdığı saptanmıştır. Eğitim memnuniyetinin ise öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyini arttırdığı ve geleceğe umutla bakmasına katkıda bulunduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Başka araştırmacılar tarafından yapılan bir çalışmada da okulu iyi bir iş ve güzel bir gelecek için gerekli, anlamlı ve yararlı görmenin yaşam doyumunu artırdığı saptanmıştır(Gündoğar ve ark., 2007: 16). Kısaca öğrencilerin eğitim memnuniyeti, onların psikolojik durumları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda üniversitede turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetsizliğine neden olan faktörlerin belirlenmesi, bölümleriyle ilgili beklentilerinin tespit edilmesi ve saptanan bu faktörlerin iyileştirilmesi sonucunda geleceğe umutla bakan, kendine güveni olan, amaçları doğrultusunda yaşayan bireylerin yetişmesine katkıda bulunacaktır.

Devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan öğrencilerin anne-baba beraber değişkeni ile umutsuzluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Umutsuzluk puanı anne-baba ayrı olan öğrencilerde daha yüksek ve orta düzey umutsuzluk olarak bulunmuştur. Öğrencilerin anne-babalarının ayrı olması onların olumsuz düşüncelerini ve yaşam kalitelerini etkilemektedir.

Bu çalışmada devlet ve vakıf üniversitesinde meslek yüksekokullarında bilgisayar teknolojileri bölümünde öğrenime devam eden öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ve umutsuzluk düzeylerine etki eden faktörler araştırılmıştır. Bulunan sonuçlar Devlet Üniversitesi öğrencilerinde daha yüksek çıkmıştır. Çünkü burada öğrenim gören öğrencilerin gelir

durumları vakıf üniversitelerinde okuyan öğrencilere göre daha düşük olması nedeniyle gelecek kaygılarının yüksek çıkmasına neden olarak düşünülmektedir. Devlet üniversitesi öğrencileri aldıkları ön lisans eğitimini yeterli görmemekte ve amaçlarına ulaşmak için lisans eğitimi almayı istemekte yada sektörleriyle ilgili özel eğitimler almak istemekte fakat bunun için gelir ile ilgili engeli aşmaları gerektiğini düşünmektedirler. Vakıf üniversitesi öğrencileri bu engelleri ailelerinin yardımıyla daha kolay aşabilmektedirler. Kısaca; eğitim ve iş için yeterli kaynağa sahip olamadıkları için geleceğe daha kötümser yaklaşmaktadırlar. Üniversiteler öğrencilerinin geleceğe daha iyi hazırlanmaları için sektörle iş birliği yaparak onların sektörleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve yeni teknoloji hakkında bilgi akışı sağlanabilir. Öğrencilerin fuar, teknik gezi ve seminerler aracılığı ile kendilerini geliştirmeleri konusunda yardımcı olunabilir.

Bu konuda çalışacaklara öneri olarak; çalışmanın orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerinin farklı okul türlerine ve farklı üniversitelerde öğrenim gören diğer fakülte ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin örgün, ikinci öğretim ve uzaktan öğretim, sınıf, bölüm gibi farklı değişkenlere genişletilerek yapılması genç nüfusun umutsuzluk düzeyleri ve umutsuzluğa etki eden faktörlerin belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ABBEY, J.,G. (2006) Hopelessness at the end of life: The Utility Of The Hopelessness Scale With Terminally Ill Cancer Patients, British Journal of Health Psychology, 11, pp. 173-183.

BECK, A. T., WEISSMAN, A., LESTER, D. AND TREXLER, L. (1974), "The Hopelessness Scale", Journal of Consulting and Clinical Psychology, Volume 42, Issue 6, pp. 861-865.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. İkinci Baskı, Pegem, Ankara

CEYHAN, A.A. (2004). "Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğretmen Adaylarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1: 91-102.

CHEAVENS, J, S, FELDMAN, D, B., WOODWARD J. T, SNYDER, C. R. (2006). Hope in Cognitive Psychotherapies: On Working With Client Strengths, Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly, 20(2):135-145.

DENİZ, M. E.; HAMARTA, E.; ARSLAN, C. VE BAŞÇİFTÇİ, F. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumu, Umutsuzluk Ve Akademik Başarılarının Problem Çözme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi, XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül 2007, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

DEREBAŞI, I. (1996), Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Ege Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Geliştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

DURAK, A. (1993), Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DURAK, A. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Türk Psikoloji Dergisi, 9(3): 1-11.

DURAK, A. PALABIYIKOĞLU, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik Çalışması, Kriz Dergisi, 2(2): 311-319.

GEÇTAN, E. (2003). Psikodinamik, Psikiyatri ve Normal Davranışlar, Metis Yayınları, İstanbul.

GÜLER, B.,K. (2005). İşsizlik ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi, İktisat Fakültesi Mecmuası, (Prof. Dr. Toker Dereli'ye armağan Özel Sayısı), Cilt: 55, Sayı: 1: 373-393.

GÜNDOĞAR, D, GÜL, S.S., USKUN, E., DEMİRCİ, S., KEÇECİ, D.(2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi, Klinik Psikiyatr, 10:14-27

GÜVENÇ, B. (2008). Nasıl Bir Eğitim Reformu? Ankara.

Kalaycı, Ş. (2006). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., II. Basım, Ankara.

KONUKBAY, D. (2005), Engelli Çocuk Ebeveynlerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Genelkurmay Başkanlığı, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÖNER, N. (1997). Türkiye`de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 3. Basım, İstanbul. YÖK, 2006a. Yükseköğretim Kanunu (Kanun No: 2547 Kabul tarihi: 4.11.1981).

SEBER, G. (1991). Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği Üzerine Bir Çalışma, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

SEBER, G., DİLBAZ, N., KAPTANOĞLU, C., TEKİN, D. (1993). "Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik Ve Güvenirliği", Kriz Dergisi, 1(3): 139-142.

ÜNGÜREN, E., EHTİYAR, R. (2009), Türk ve Alman Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve Umutsuzluk Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, Journal of Yasar University, Cilt 4, Sayı 14, s.2093-2127. <http://www.4myomt.ktu.edu.tr/kitap/raporlar.pdf>